

ברכת בדיקת חמץ |ז ע"א "אמר רב"-ז ע"ב "על הטבילה"

הגמרא מבררת את נוסח ברכת בדיקת חמץ, תוך בירור הכלל "כל המצוות עובר לעשייתן", בשלושה חלקים:

א. נוסח הברכה. נחלקו אמוראים בדעת רבא, לדעת רב פפי מברך "לבער חמץ" ולדעת רב פפא מברך "על ביעור חמץ". מכיוון שמברכים קודם עשיית המצווה, לשון הברכה צריך להיות בלשון עתיד, לכן לכו"ע מועיל לברך "לבער חמץ", אך לרב פפא מועיל גם לברך "על..." שגם זו לשון עתידית (לרב פפי זו לשון עבר, ולא ניתן לברך לפני הבדיקה ולומר נוסח ברכה שמורה שהבדיקה כבר נעשתה). הגמרא מקשה על רב פפי ממספר ברכות שמנוסחות בלשון "על" ואעפ"כ יוצא ידי חובה. ומסיקה לבסוף שמברכים "על ביעור חמץ".

נושא	קושייה לרב פפי	דחייה
מילה	במילת התינוק מברך המוהל "על המילה"?	המוהל לא יכול לברך "וציוונו למול" כיוון שהוא אינו מצווה, אלא אבי הבן מצווה למול את בנו, לכן המוהל מברך בצורה כללית "על המילה" (שמצוות המילה ניתנה לכל ישראל. אך בבדיקת חמץ מוטלת החובה על בעל הבית, לכן יכול לברך "לבער חמץ").
	כשאבי הבן מל את בנו והחובה מוטלת עליו, מברך "על המילה"?	כשאבי הבן מל הוא מברך "וציוונו למול" (והברייתא אמרה "על המילה" כי דיברה בלשון הווה, שבמרבית הפעמים לא אבי הבן הוא המוהל).
שחיטה	בשחיטת בהמה מברך השוחט "על השחיטה"?	השוחט לא יכול לברך "וציוונו לשחוט", כיוון שהוא לא מצווה לשחוט (מהתורה צריך לאכול בשר שחוט, אך אין מצווה בשחיטה עצמה).
	בפסח וקורבנות יש מצווה לשחוט, מברך "על השחיטה"?	השוחט בהמה שחייב בשחיטתה, כבמקדש, מברך "וציוונו לשחוט את הזבח" (והברייתא אמרה "על השחיטה" כי דיברה בלשון הווה, שמרבית השחיטות הן חולין).
לולב	בנטילת ארבעת המינים בסוכות מברך "על נטילת לולב"?	ברגע הגבהת ארבעת המינים ליטול אותם הנוטל כבר יצא ידי חובה, ואכן צריך לברך בלשון עבר "על נטילת לולב".
	מדוע כתבה הברייתא "לצאת בו" לשון עתיד, היה צריך לכתוב בלשון עבר "יצא בו"?	אכן היה צריך להשתמש בלשון עבר, אך הברייתא שנתה בהמשך את מצוות סוכה בלשון עתיד "העושה סוכה לעצמו... ונכנס לישב בה", לכן שנתה באותה לשון את תחילה בלולב "העושה לולב בעצמו... נטלו לצאת בו".

ב. הקביעה שמשמעות המילה "עובר לעשייתן" פירושה קודם לעשייה, מוכחת בפסוקים:

רב נחמן בר יצחק	[לאחר שניצחו אנשי דוד את אבשלום ואנשיו, שני רצים ביקשו להודיע על הניצחון, הכושי שיואב שר הצבא שלח ואחימעץ שרץ מעצמו] "וַיֵּרָץ אַחִימֵעַץ דֶּרֶךְ הַכֶּפֶר וַיַּעֲבֹר אֶת הַכּוּשִׁי – אַחִימֵעַץ הַקָּדִים אֶת הַכּוּשִׁי לְבַשֵּׁר אֶת דָּוִד עַל מוֹת אַבְשָׁלוֹם.
אבבי	[יעקב ראה את עשיו וארבע מאות הלוחמים] "וְהוּא עֹבֵר לְפָנֵיהֶם" – יעקב הקדים את עצמו והלך לפני נשותיו וילדיו. [לעיתיד לבוא הקב"ה יקבץ את כל עם ישראל] "וַיַּעֲבֹר מִלְּפָנֵיהֶם וְהָ בְּרָאשִׁים" – המלך ילך לפני עם ישראל.

ג. מהם הדינים יוצאי הדופן של הכלל "עובר לעשייתן", שקודם עושה את המצווה ולאחר מכן מברך:

❓ מילא טבילה לא יכול לברך לפני שטבל, כיוון שלא נטהר מטומאתו (תיקן עזרא הסופר שכל הרואה קרי לא יעסוק בתורה ובברכה בטרם יטבול, ומשום כך הושוו כל הטבילות לטבילת בעל קרי לברך בסופו) אך שופר מדוע לא יברך לפני התקיעה?

✅ ואם נעמיד שאינו מברך בתחילה מהחשש שמא יברך ולא תעלה התקיעה ונמצא מברך ברכה לבטלה, חשש זה תקף גם במצוות אחרות, כמו שחיטה ומילה, שמא יברך ולא יבצע אותן כראוי – משמע שלא חוששים לכך! (אם כך מאיזו סיבה לא יברך לפני תקיעת השופר?)

🔑 רב חסדא: יש לתקן את דברי רב "חוץ מן הטבילה בלבד" (ומברכים קודם תקיעת שופר). וכן מוכח מדברי הברייתא.

בי רב אמרי (בבית המדרש של רב אמרו: כל המצוות עובר לעשייתם) חוץ מן הטבילה (להיטהר מטומאה) ושופר (בראש השנה).

טבל ועלה (מן המקווה) בעלייתו אומר: "ברוך... אשר קדשנו במצותיו וציוונו על הטבילה".

רב

רב